

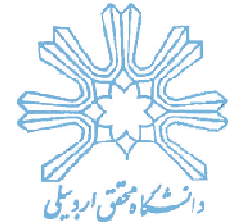

[دومین همایش ملی روانشناسی مدرسه]

[اردبیل، دانشگاه محقق اردبیلی]

[دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی]

[۲۳ اردیبهشت ۹۵]

بررسی نقش هویت جنسیتی، ملی، دینی و قومی در پیش بینی استفاده از شبکه های اجتماعی

سید محمد رضا اسدی^۱، اقباله عزیز خانی^۲

۱ دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه علوم اجتماعی، رشته پژوهش علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خلخال، اردبیل، ایران.

(s_h_asadi@yahoo.com)

۲ دکتری جامعه شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خلخال، اردبیل، ایران.

(azizkhani_aukh@yahoo.com)

چکیده

هویت اجتماعی بیش از هر گروهی برای جوانان به دلیل اینکه این مرحله از زندگی، مرحله تکوین هویت مستقل و استقلال یابی می باشد، مسئله ساز است. در این زمینه یکی از پدیده های انکار نشدنی در جهان و از جمله کشور ما، گسترش روزافزون کاربرد کامپیوتر از سوی جوانان است. به نظر می رسد که گسترش فناوری های اطلاعاتی، ارتباطی و شبکه های ماهواره ای، گسترش راه های ارتباطی از پدیده های اخیر هستند که به تغییرات عمده ای در ارزش ها و نگرش ها و شیوه های زندگی افراد منجر گشته و تغییرات هویتی، به ویژه برای جوانان ایجاد کرده باشد. در این پژوهش جامعه آماری کلیه دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی است که تعداد آنها ۱۱۰۳۰ نفر می باشد. در این پژوهش برای انتخاب از دو روش نمونه گیری استفاده شد در مرحله اول از روش نمونه گیری طبقه ای استفاده گردید. به نحوی که پژوهشگر می خواهد به همان نسبتی که طبقه ها در جامعه وجود دارد، به همان نسبت نیز زیر طبقه ها در گروه نمونه وجود داشته باشد. بدین منظور از جامعه آماری این پژوهش شامل ۱۱۰۳۰ دانشجوی در سه مقطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری بودند، ۷۲ درصد آنها دانشجویان کارشناسی، ۲۲ درصد دانشجویان کارشناسی ارشد و ۶ درصد نیز دانشجویان دکتری بودند که در مرحله بعد کلاً به تعداد ۳۷۱ نفر انتخاب شدند و برای گردآوری داده ها از پرسشنامه استاندارد و محقق ساخته ۸۴ سوالی با طیف لیکرت و مقیاس فاصله ای استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزار spss انجام شد و از آزمونهای ضرایب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چند متغیره استفاده شده است و نتایج پژوهش حاکی از آن است که بین میزان استفاده از اینترنت با گرایش هویت اجتماعی در دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

کلیدواژه ها: اینترنت، هویت اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه علوم اجتماعی، رشته پژوهش علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خلخال، اردبیل، ایران.

۲. دکتری جامعه شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خلخال، اردبیل، ایران.

[دومین همایش ملی روانشناسی مدرسه]

[اردبیل، دانشگاه محقق اردبیلی]

[دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی]

[۲۳ اردیبهشت ۹۵]

مقدمه

امروزه نقش و جایگاه دانشگاه بسیار فراتر از گذشته است و دانش می تواند در تمام شئون جامعه اعم از سیاست، فرهنگ و اقتصاد ایفای نقش کند و منشاء دگرگونی و تحول در اشاعه ارزشهای اجتماعی، علم و فناوری باشد. دانشگاه ها نقش زیادی در توسعه و اعتلای فرهنگی جامعه، غنای فرهنگ عمومی جهت رشد و توسعه فرهنگ علمی، حفظ، انتقال و بازاندیشی سنتها و میراث فرهنگی گذشته و تجدید حیات جامعه بر عهده دارند (احمدی، ۱۳۸۷). انسان و جایگاه او در جهان مدت هاست که ذهن بشر را به خود مشغول ساخته است و موضوع مناسبی برای تحقیق بوده است. در جامعه امروزی، انسان از ابعاد گوناگون مورد مطالعه قرار گرفته است و از آنجا که هویت نیز بخش مهمی از وجود انسان است و زندگی شخصی و اجتماعی هر شخص تحت تأثیر هویت اوست، بررسی هویت انسانها بسیار قابل توجه است (ایمان و کیدقان، ۱۳۸۹).

هویت، درک هر شخص از خود و هویت اجتماعی درک هر شخص از خود و دیگران از یک سو و درک دیگران از غیر خود از سوی دیگر است. بنابراین هویت اجتماعی امری ذاتی نیست بلکه محصول توافق بوده و همواره در حال ساخته شدن است. روان شناسان اجتماعی و جامعه شناسان بر این باورند که هویت (حتی هویت فردی) امری غیر شخصی یا به عبارت دیگر امری اجتماعی است که به واسطه ی دیالکتیک میان فرد و جامعه شکل می گیرد. از دیدگاه این افراد، هر چند هویت معمولاً در نگرش ها و احساسات شخصی افراد نمود پیدا می کند ولی زمینه و بستر شکل گیری آن، زندگی جمعی آن است و تصویری که فرد از خود می سازد و یا آگاهی و احساس فرد نسبت به خود بازتاب نگرش دیگران نسبت به اوست (جنکینز، ۱۳۸۸).

هویت اجتماعی، احساس تعلق و هم بستگی به یک جامعه است به گونه ای که عضو یک جامعه از سایر جوامع متمایز باشد و فرد در مقابل معیارها و ارزش های جامعه خود احساس تعهد و تکلیف کند و در امور مختلف آن مشارکت جوید، انتظارات جامعه را از خود پاسخ دهد و در مواقع بحرانی، سرنوشت جامعه و غلبه بر بحران برای او مهم باشد. در این میان جوانان به دلیل خصوصیات خاص سنی خود بیشتر تحت تأثیر واقع می شوند. وجود شرایطی که بتواند جوانان را یاری کند تا تصور صحیحی از خود داشته و با واقع بینی و عینیت بیشتر به خود بنگرند، یعنی بدانند که کیستند و به دنبال چه می باشند، از یک سو سبب اطمینان خاطر و سلامت فکر آنان می گردد و از سوی دیگر آنها را قدرت تطبیق می بخشد (ایمان و کیدقان، ۱۳۸۹). امروزه اینترنت در تمام جوامع به شکل های گوناگون در زندگی افراد تأثیر می گذارد. اینترنت در هویت افراد تأثیر زیادی می تواند داشته باشد.

اینترنت فضایی است که امکاناتی را فراهم و محدودیت هایی را تحمیل می کند. محدودیت های مکان یابی را از بین می برد و ارتباطات هم زمان را ممکن می کند. محدودیت های جسمی را در این فضا از بین می رود و عناصر تهدید کننده زیادی که در محیط جسمانی واقعی خطرناک، در این فضا اهمیت شان را از دست می دهند. این فقدان جسمیت شمشیر دو لبه است، یعنی هم به فرد گستره وسیعی می دهد و هم به واسطه گرفتن تجربه خطر پذیری، بسیاری از یادگیری های واقعی از دست می رود. در واقع مکالمات انسان ها به ترکیب ظریف و پیچیده ای از حرکات جسم نظیر پلک زدن ها، خیره نگاه کردن ها، استیل بدن نسبت به طرف مقابل و بسیاری ظرایف دیگر بستگی دارد (دریفوس، ۱۳۸۸).

[دومین همایش ملی روانشناسی مدرسه]

[اردبیل، دانشگاه محقق اردبیلی]

[دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی]

[۲۳ اردیبهشت ۹۵]

به طور کلی دیدگاه صاحب نظران و اندیشمندان را می توان در خصوص اثرات و تبعات ناشی از اینترنت بطور عام و تاثیرات ساختی آن بطور خاص، به سه دسته تقسیم کرد:

دسته اول که دیدگاه آنها به جبر گرایی معروف است، اینترنت را ساختار عینی، بیرونی فرض می کنند که در چارچوب آن ذهنیت افراد شکل می گیرد و کار برای آن را در سیطره خود قرار می دهند و جبری را بر آن تحمیل می کند .

دسته دوم که دیدگاه آن ها به اراده گرایی معروف است، اینترنت را صرفاً به منزله یک رشته امکانات محفل در جهت توانا سازی فرد برای گرد آوری انبوه اطلاعات و رشد کثرت گرایی می دانند. بالاخره دسته سوم که دیدگاه آن ها به تکنورالیسم معروف است، رویکرد بینابینی دارند؛ ابعاد هستی شناختی فن آوری اینترنت را نادیده نمی گیرند، اما معتقدند که این فن آوری تعیین کننده نهایی نخواهد بود به بیان دیگر، آنها در عین اینکه ظرفیت ها و توانایی های اینترنت را در نظر دارند، به آزادی عمل کاربران نیز توجه می کنند و موافق است و سعی می کنند که از این منظر سازگاری اجتماعی کاربران را در ارتباط با اینترنت و فضای مجازی مورد مطالعه و بررسی قرار دهد (معینی علمداری، ۱۳۸۴). اینترنت در جهان امروز بدون مرز و محدوده در زندگی افراد تاثیر می گذارد، هویت نیز از این امر مستثنی نیست. بنابراین هدف نهایی در این تحقیق نقش هویت جنسیتی، ملی، دینی و قومی در پیش بینی استفاده از شبکه های اجتماعی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی) می باشد. از همین رو این تحقیق، در صدد پاسخگویی به سوال ذیل است که هویت جنسیتی، ملی، دینی و قومی در پیش بینی استفاده از شبکه های اجتماعی چه نقشی دارد؟

روش شناسی

روش پژوهش: این پژوهش از نظر هدف تحقیق پژوهشی- کاربردی می باشد و از لحاظ روش تحقیق توصیفی و همبستگی می باشد و از لحاظ روش گردآوری اطلاعات روش تحقیق پیمایشی می باشد.

جامعه آماری: در این پژوهش جامعه ی آماری کلیه دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی است که تعداد آنها ۱۱۰۳۰ نفر می باشد.

روش نمونه گیری و حجم نمونه: در این پژوهش برای انتخاب از دو روش نمونه گیری استفاده شد. در مرحله اول از روش نمونه گیری طبقه ای استفاده گردید. به نحوی که پژوهشگر می خواهد به همان نسبتی که طبقه ها در جامعه وجود دارد، به همان نسبت نیز زیر طبقه ها در گروه نمونه وجود داشته باشد. بدین منظور از جامعه آماری این پژوهش شامل ۱۱۰۳۰ دانشجو در سه مقطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری بودند، ۷۲ درصد آنها دانشجویان کارشناسی، ۲۲ درصد دانشجوی کارشناسی ارشد و ۶ درصد نیز دانشجوی دکتری بودند. با توجه به این که طبق فرمول کوکران از این جامعه اندازه گروه نمونه باید ۳۷۱ نفر باشد، بنابراین ۷۲ درصد از گروه نمونه در مقطع کارشناسی ۲۶۷ نفر، ۲۲ درصد از دانشجویان کارشناسی ارشد از گروه نمونه ۸۱ نفر و ۶ درصد از دانشجویان دکتری گروه نمونه ۲۳ نفر به عنوان گروه نمونه انتخاب شدند. در مرحله دوم برای انتخاب گروه نمونه بدست آمده در هر مقطع از روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای استفاده شد.

روش گردآوری داده‌ها و ابزار گردآوری :

گردآوری اطلاعات از طریق مطالعه کتابها، مقالات، پایان نامه ها و جستجو در سایت های اینترنتی بوده و در واقع بخش اول مطالعات به مطالعات کتابخانه ای پرداخته و پس از مشخص نمودن اهداف و فرضیه های تحقیق، در مرحله دوم با استفاده از پرسشنامه استاندارد بومی سازی شده هویت اجتماعی که متشکل از ۵۹ می باشد و با استفاده از طیف لیکرت مورد استفاده قرار گرفت.

روش تجزیه و تحلیل داده ها: برای بررسی داده ها ابتدا از آمار توصیفی متشکل از میانگین، انحراف معیار، همچنین جداول فراوانی و درصد فراوانی، برای آزمون فرضیه ها از روش ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره استفاده شده است.

نتایج

جدول ۱: خلاصه مدل رگرسیون

ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده
.۷۳۷ ^a	.۵۴۳	.۵۳۸

طبق نتایج جدول (۱) ضریب همبستگی بین هویت جنسیتی، ملی، دینی و قومی و استفاده از شبکه های اجتماعی برابر ۰/۷۳ است و ضریب تعیین نیز برابر ۰/۵۴ است.

جدول ۲ نتایج تحلیل واریانس یکطرفه

مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی داری
۱۶.۸۷۵	۴	۴.۲۱۹	۱۰۸.۵۸۶	.۰۰۰ ^b
۱۴.۲۱۹	۳۶۶	.۰۳۹		
۳۱.۰۹۴	۳۷۰			

طبق نتایج جدول (۲) و با توجه به اینکه سطح معنی داری خطای آزمون F برای سطح اطمینان ۰/۹۵ کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین می توان گفت که استفاده از مدل خطی رگرسیون بلامانع است و یا به عبارتی متغیر مستقل توان پیش بینی متغیر وابسته را دارد.

جدول (۳) نتایج تحلیل رگرسیون بین هویت جنسیتی، ملی، دینی و قومی و استفاده از شبکه های اجتماعی

Sig	t	ضریب استاندارد Beta	ضرایب غیر استاندارد		مؤلفه ها
			انحراف معیار	B	
.۰۰۰	۱۲.۳۵۳		.۱۹۶	۲.۴۲۵	مقدار ثابت
.۰۰۹	۱.۳۴۸	.۳۵۵	.۰۴۰	.۰۵۴	هویت جنسیتی
.۰۰۰	۹.۰۸۴	.۵۱۸	.۰۲۷	.۲۴۵	هویت ملی
.۰۰۰	-۷.۶۹۲	-.۷۸۸	.۰۲۹	-.۵۰۹	هویت دینی

[دومین همایش ملی روانشناسی مدرسه]

[اردبیل، دانشگاه محقق اردبیلی]

[دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی]

[۲۳ اردیبهشت ۹۵]

هویت قومی	.۰۱۷	.۰۲۲	.۵۳۴	.۷۷۰	.۰۰۲
-----------	------	------	------	------	------

برای تعیین تاثیر هر یک از متغیرها به عنوان متغیرهای هویت جنسیتی، هویت ملی، هویت دینی و هویت قومی به عنوان متغیر پیش بین و استفاده از شبکه های اجتماعی به عنوان متغیر ملاک، با تحلیل رگرسیون چند متغیره به روش ورود تحلیل شدند. همانطور که در جدول شماره (۳) مشاهده می شود میزان p مشاهده شده در همه متغیرها معنی دار است و نتایج نشان می دهد که متغیرهای هویت جنسیتی ($BETA=0/35$)، هویت ملی ($BETA=0/51$)، هویت دینی ($BETA=-0/78$)، هویت قومی ($BETA=0/53$) متغیر استفاده از شبکه های اجتماعی را پیش بینی می کند. هویت دینی با بیشترین میزان بتای ($BETA=-0/78$) و متغیر هویت جنسیتی ($BETA=0/35$) با کمترین میزان بتای می باشد.

بحث و نتیجه گیری

از آنجایی که هویت بخش مهمی از وجود هر انسان است و زندگی شخصی و اجتماعی هر شخص تحت تاثیر هویت وی قرار می گیرد، لذا بررسی هویت انسانها موضوع بسیار مهمی برای مطالعه و بررسی است. در این میان جوانان به دلیل خصوصیات خاص سنی خود بیشتر تحت تاثیر واقع می شوند. وجود شرایطی که بتواند جوان را یاری کند تا تصویر صحیحی از خود داشته و با واقع بینی و عینیت بیشتر به خود بنگرد، یعنی بداند که کیست و به دنبال چه می باشد، از یک سو، سبب اطمینان خاطر و سلامت فکر او می گردد و از سوی دیگر او را قدرت تطبیق می بخشد. بنابراین مطالعه و بررسی درباره هویت، به ویژه هویت دانشجویان و تحقیق حدود و مرز آن برای حل مسائل و مشکلات جوامع کنونی، راه گشاست. لذا محققین باید به بررسی عوامل تاثیرگذار بر این موضوع که یکی از مهمترین این عوامل، استفاده از اینترنت است، بپردازند. اهمیت استفاده دانشجویان خیلی مهم و اساسی است اگر دانشجویان استفاده مناسب و درستی از اینترنت نداشته باشند به ناسازگاری اجتماعی منتج می شود که خود به ناهنجاری در هویت اجتماعی می انجامد و این از مهمترین آسیب هایی است که هر جامعه خصوصاً جامعه مذهبی ما را تهدید می کند. و به تناسب علاوه بر ارزش ها و فرهنگ دانشجویان، جامعه نیز در معرض تهدید اساسی قرار می گیرند. نتایج بدست آمده از تحقیق حاکی از این است که هویت جنسیتی، ملی، دینی و قومی در پیش بینی استفاده از شبکه های اجتماعی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی) تاثیر معنی داری دارد. نتایج بدست آمده از تحقیق مشابهت زیادی با یافته های تحقیقات الی گرکین (۲۰۰۹)، موتمنی و همکارانش (۱۳۸۸)، توسلی (۱۳۸۸)، بشیر و افراسیابی (۱۳۹۱) دارد. بر اساس نتایج به دست آمده پیشنهادات زیر ارائه می گردد.

- ۱- متولیان و دستگاه های متولی آموزش و فرهنگ سازی با توجه به لزوم گسترش و تقویت سواد رسانه ای آحاد جامعه، اطلاعات لازم را مخصوصاً در اختیار والدین جهت استفاده از اینترنت قرار دهند. این مهم می تواند از طریق برنامه های رادیویی و تلویزیونی، مطبوعات، تهیه و توزیع نرم افزارهای آموزشی و نیز برپایی گردهمایی ها و کارگاه های آموزشی عملیاتی و محقق شود.
- ۲- علت جذابیت قابل توجه اینترنت به صورت علمی و دقیق مورد کنکاش قرار گرفته، در رابطه با تعمیم این جذابیت ها به سایر رسانه ها ارائه راهکار شود.

[دومین همایش ملی روانشناسی مدرسه]

[اردبیل، دانشگاه محقق اردبیلی]

[دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی]

[۲۳ اردیبهشت ۹۵]

۳- نسبت به ارتقاء کمی و کیفی تولیدات داخل برنامه ریزی گردد تا بتواند در رقابت با تولیدات خارجی، توجه نوجوانان را به خود جلب نماید.

منابع

۱. احمدی، سیروس. (۱۳۸۷). آشنایی با انواع هویت، رشد مشاور مدرسه، دوره سوم، شماره ۴
 ۲. امیدوار، احمدعلی و صارمی، علی اکبر. (۱۳۸۴). اعتیاد به اینترنت: توصیف، سبب شناسی، پیشگیری، درمان و مقیاس های سنجش اختلال اعتیاد به اینترنت، مرکز مشاوره و خدمات روان شناختی پردیس، مشهد: انتشارات تمرین
 ۳. ایمان، محمدتقی و کیزقان، طاهر. (۱۳۸۹). بررسی عوامل مؤثر بر هویت اجتماعی زنان، بهار ۸۲ فصلنامه علمی پژوهشی علوم انسانی دانشگاه الزهرا (س) سال دوازدهم و سیزدهم، شماره ۴۴ و ۴۵
 ۴. پاک سرشت سلیمان. (۱۳۹۱). مصرف اینترنت در سبک های فراغتی جوانان تهرانی، فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، سال دوم، شماره ۵
 ۵. جنکینز، ریچارد. (۱۳۸۸). هویت اجتماعی، ترجمه تورج یاراحمدی تهران، نشر شیرازه.
 ۶. حافظ نیا، محمد رضا. (۱۳۸۴). "مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی"، تهران: انتشارات سمت، چاپ ۸.
 ۷. دریفوس، هیوبرت. (۱۳۸۸). نگاهی فلسفی به اینترنت، مترجم: علی ملانکه، تهران، انتشارات گام نو
 ۸. ضیایی پرور، حمید. (۱۳۸۹). آسیب شناسی نسل اینترنت، انتشارات اطلاعات، چاپ اول.
 ۹. معینی علمداری جهانگیر. (۱۳۸۴). هویت و مجاز: تأثیر هویتی اینترنت، فصلنامه مطالعات ملی، سال ششم، شماره ۴.
 ۱۰. میرهاشمی مالک. (۱۳۹۰). ارتباط عوامل اجتماعی با هویت اجتماعی دانش آموزان، فصلنامه پژوهش اجتماعی، سال چهارم، شماره ۱۲.
- ۱۱-Elly grekin ، "Ethnic Identity in an online word " the sis for the Degree master of Arts in the Graduate school of the Ohio state university ، ۲۰۰۹ (۴) ، ۴۵۴-۴۷۰.